

УДК 37.091.3.016:811.161.2

DOI: 10.31376/2410-0897-2023-3-53-200-205

МЕТОДИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ

Голуб Ніна Борисівна

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу навчання
української мови та літератури

Інститут педагогіки НАПН України

e-mail: olnazir_777@ukr.net

ORCID ID:0000-0002-3736-9296

Горошкіна Олена Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка відділу навчання української мови та літератури

Інститут педагогіки НАПН України

e-mail: olenagoroshkina@gmail.com

ORCID ID:0000-0002-0378-888X

У статті проаналізовано методи, використання яких у практиці навчання української мови в новій українській школі сприятиме формуванню в учнів наскрізного вміння «розв'язувати проблеми». Наголошено на особливостях роботи з проблемою в сучасній школі, привернуто увагу до суті поняття «проблема». Показано динаміку окремих методів від традиційного навчання до особистісного й компетентнісного, акцентовано на елементах модернізації методів проблемного навчання. У підсумку згадані в розвідці методи рекомендовано для розроблення компетентнісної й особистісної методик навчання української мови в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: метод навчання мови, проблема, розв'язання проблеми, метод розповіді, евристична бесіда, дослідницький, ситуаційний методи; метод проєктів.

Постановка проблеми. Від вибору методу навчання залежать не лише результати, а й складники процесу, що забезпечують результат, як-от: пізнавальна активність, мотивованість, творча ініціатива суб'єктів освітнього процесу, здатність і потреба навчатися самостійно.

Один із принципів добору методів до сучасного уроку є спроможність реалізувати поставлені в освітніх документах завдання, досягнути прогнозованих результатів. Такими результатами відповідно до чинного Державного стандарту базової середньої освіти є наскрізні вміння, що сукупно сприяють формуванню ключових компетентностей, а саме: читати з розумінням, висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими [4].

У полі нашої уваги в межах цієї розвідки перебуває життєво важливе вміння, що готує учнів до численних суспільних чи особистісних викликів, а саме – розв'язувати проблеми.

Аналіз останніх досліджень. Появі сучасних методів проблемного навчання у традиційних методиках передували метод проблемного викладу, частково-пошуковий і дослідницький. Суть методу проблемного викладу визначали так: «...учитель ставить перед учнями проблему і сам показує складний, але доступний для учнів шлях розв'язання її». Особливість його вбачали в тому, «що учень не тільки сприймає, усвідомлює і запам'ятовує готові наукові висновки, але й слідкує за логікою доказів, за розвитком думки вчителя». Отже, проблемний виклад передбачав «поступове залучення учнів до прогнозування висновків» [8, с. 32].

До самостійного розв'язання проблеми учнів наближав частково-пошуковий метод, привчаючи їх «бачити проблему, ставити питання, висловлювати припущення, будувати докази, робити висновки». Ефективною вчені-методисти вважали евристичну бесіду, що «складається з ряду питань, кожне з яких є кроком до розв'язання проблеми» [8, с. 33].

Дослідницькому методу відводили роль стимулювання творчої діяльності учнів, що передбачало «вміння учня здобувати знання самостійно, досліджувати предмет або явище, робити висновки, а набуті знання застосовувати у практичній діяльності» [8, с. 33].

У традиційних методиках згадані вище методи були задіяні з метою активізації пізнавального інтересу учнів у процесі засвоєння питань теорії мови. Зі зміною освітніх підходів посилено функційність предметних знань, відповідно проблемність вийшла за межі мовної змістової лінії.

Глумачний словник української мови визначає такі значення слова «проблема»: 1. Складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання. 2. Питання, що має найважливіше життєве значення і потребує якнайшвидшого розв'язання [12].

Психологи розглядають проблему як «збірне поняття, куди входять перешкоди, поломки, втрати, захворювання, перешкоди, труднощі і неприємності, усе те, що заважає нормальній життєдіяльності, що вантажить і загрожує, стримує і перешкоджає, що відрізняється від нормального здорового функціонування» [6].

Для лінгводидактики цікавою видається ідея метафоричної вертикалі проблеми, тобто коли проблемою вважаємо «все те, що нижче нуля», «деякий негатив (мінус)», а позбавлення від проблем, розв'язання їх – це «рух від мінуса до нуля, ліквідація відставання». А рух «від нуля до плюса» психологи трактують як «розвиток, отримання переваги» [6].

Мета статті – проаналізувати методи, використання яких у практиці навчання української мови в новій українській школі сприятиме формуванню в учнів наскрізного вміння «розв'язувати проблеми», привернути увагу до суті поняття «проблема», показати динаміку окремих проблемних методів від традиційного навчання до особистісного й компетентнісного, акцентувавши на елементах модернізації методів проблемного навчання.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне для сучасних методик брати до уваги обидва різновиди проблем – ту, що пов'язана безпосередньо з мовою, і життєву. Нині обидві важливі: якщо перша стимулює пізнавальну активність, поживляє інтерес у вивченні мови, то друга – формує характер, допомагає уникати помилок і долати бар'єри, загартовує.

Наявність у переліку наскрізних умінь вміння розв'язувати проблеми спричинена його важливістю, актуальністю й переважно неготовністю працювати з проблемами чи запобігати їм. Учні, не навчені виявляти проблему й працювати з нею, нерідко губляться в багатьох життєвих ситуаціях, намагаються обминути те, що не зникне саме собою, сподіваються, що проблема, якщо її ігнорувати, розчиниться. А натомість виходить навпаки.

З огляду на сказане актуалізуємо системну роботу з обома видами проблем. А саме: для стимулювання пізнавального інтересу залучаємо такі проблемні методи: проблемну розповідь, евристичну бесіду, дослідницький та ситуаційний методи і метод проєктів. Проблемна розповідь, на нашу думку, навчатиме розпізнати проблему, побачити/відчути її, назвати/проговорити чи сформулювати. Евристична бесіда – формуватиме вміння поділити проблему на частини, структурувати її, виділити в ній важливе й другорядне. Дослідницький, ситуаційний та метод проєктів виводять на шлях пошуку розв'язання проблеми, формулювання припущень, глибшого вивчення проблеми, аналізу зібраної інформації, ухвалення рішення щодо розв'язання. З цього випливає, що методи проблемного навчання сприяють розвиткові розумової діяльності учнів, аналітичного, творчого мислення.

Знання «є глибшими і довше зберігаються в пам'яті, коли їх здобувають із зусиллями. Легко здобуті знання – усе одно що лінії на піску: сьогодні є, завтра немає» [1, с. 13]. Наявність же проблеми стимулює докладання зусиль. Методи проблемного навчання забезпечують усвідомлене засвоєння знань.

Тимчасові перешкоди, які сприяють кращому навчанню, психологи називають «бажаними труднощами» [1, с. 65].

Опрацювання життєвих (суспільних) проблем, які нині прийнято називати викликами, доцільно здійснювати системно, актуалізуючи комплексну роботу з текстом через низку супровідних завдань. Вважаємо за доцільне привернути увагу до видів проблем. У результаті психологічних досліджень здійснено поділ проблем на об'єктивні й суб'єктивні, внутрішні й зовнішні. Об'єктивною вважають проблему, спричинену серйозними труднощами, що є перешкодою процесові нормальної життєдіяльності. Суб'єктивною – те, що сприймають (переживають) як щось страшне, позбавлене світла й радості. Життєвих труднощів насправді може й не бути, але певну дію/ подію сприймають як щось страшне. Відповідно суб'єктивна проблема завжди пов'язана з почуттям страху, тому «те, що одна людина сприймає як проблему, інша може розглядати як можливість» [6].

На переконання психологів, які досліджують проблеми розвитку особистості, люди, спрямовані на розвиток, «рідко користуються словом «проблема», для них більш природно мислити в категорії цілей і завдань». Проблеми такої людини інші за своєю природою, це «те, що не відповідає культурним або віковим нормам розвитку особистості, а для людей з цінністю самовдосконалення – образу розвиненої й гідної особистості» [6]. До прикладу, людина може не вважати проблемою звичку валятися на дивані перед телевизором, багато часу проводити за комп'ютерними іграми чи споживати шкідливу їжу. Привернення уваги до цього може змінити ситуацію на краще.

Психологи розмежовують «проблему» і «завдання» як два різних способи бачення життєвих труднощів. На думку М. Козлова, «Не знаю, куди йти...» – це проблема, а «Треба розібратися, у який бік нам рухатися!» – це завдання [7].

С. Омельчук до основних понять проблемно-пошукового навчання зараховує *навчальну проблему, проблемну ситуацію, проблемне питання, проблемне завдання*. Навчальну проблему вчений розглядає за

наявності суперечливої ситуації, що передбачає дві або кілька позицій (іноді протилежних). Вираження її переважає у формі проблемної задачі, проблемного завдання та проблемного питання [10].

Традиційно в методиці проблемність стосувалася лише питань мовної теорії. Зокрема, для створення ситуації самостійного пошуку правила, що пояснює написання, творення граматичної форми чи слововжитку, педагоги ставили проблемне запитання (*Чому в слові «буття» є подовження, а в слові «листя» – немає? Як правильно в орудному відмінку написати – піснею чи піснюю? Задачею чи задачою? Чому на звертання «Дорогий Віталіє!» хлопець образився?*).

Сьогодні ситуація докорінно змінилася. Крім пошуку шляхів розв'язання проблем мовного характеру, у процесі навчання української мови учнів усе активніше залучають до розв'язання різноманітних життєвих, соціально значущих проблем, зокрема морально-етичних, екологічних, правових тощо (*Затишить порушені в реченнях проблеми. Визначте проблему, що об'єднує речення Як ви до неї ставитеся? Запропонуйте способи розв'язання проблеми. Яку проблему порушено в тексті? Сформулюйте суть проблеми, описаної в тексті. Озвучте її. Спрогнозуйте, як ця історія могла завершитися. Котрий із варіантів ви вважаєте найгуманнішим? Чому? Уявіть себе на місці учасників події. Опишіть свої почуття. Як би ви поводитися? Чи на кожне прохання потрібно відповідати згодою? Як правильно відмовити, аби не порушити свої принципи й не нажити собі ворогів? У яких випадках треба обов'язково відмовляти, а в яких – погоджуватися?). Методи, що забезпечують роботу над проблемами мовного характеру (аналізу, синтезу, робота з мовним матеріалом, проблемно-пошуковий).*

Розглянемо особливості методів, що забезпечують роботу над проблемами мовного характеру. Розповідь учителя, лекцію називають то «тягловим конем усього процесу навчання», то «звичайним гаянням часу» [2, с. 215, 218]. В умовах, коли учні мали обмежені способи і джерела здобування знань, а вчитель був найавторитетнішим носієм інформації, на цей метод був високий запит. Нині маємо парадоксальну ситуацію: теоретики і практики сучасних підходів вважають цей метод засобом пасивізації навчання, водночас, трансформували його в «сторителінг», називають одним з найцікавіших і найпродуктивніших сучасних методів [3, с. 99]. Позитивним у цій ситуації вбачаємо спробу модернізувати традиційний метод, що не дасть змоги викинути його на узбіччя педагогічної практики. Дотримання балансу інформаційності (дати людині важливу нову інформацію), емоційності (дати змогу через розповідь прожити власні почуття – сум, радість, сором, спокій і таке ін.) й естетичності (насолодитися відчуттям краси), на наш погляд, сприятиме посиленню дієвості та ефективності його.

Попри справедливі закиди щодо пасивізації, метод має чимало позитивних характеристик, а саме: вдало побудована розповідь вивільняє учнів від пошуку найважливішого в потоках доступної інформації; знання вікових і психологічних особливостей учнівської аудиторії дає змогу адаптувати зміст до слухача, робить метод особистісно орієнтованим; розповідь допомагає економити час; добре підготовлений текст розповіді слугує зразком текстотворення для учнів, джерелом естетичної насолоди, емоційного розвитку. Покладена в основу розповіді проблема стимулюватиме інтерес і свідоме засвоєння мовної теорії. До того ж, у процесі розповіді вчитель має змогу запропонувати учням зразки формулювання проблеми чи структурування її.

Евристична бесіда не втрачає своєї актуальності завдяки спроможності забезпечувати формування власної думки, надавати можливість постійно дискутувати й вести пошук альтернативних думок і рішень; навчати формулювати різноманітні запитання, висловлювати припущення; дослухатися до думки, позиції інших людей; вести наполегливий пошук.

У процесі реалізації дослідницького методу до уваги беремо три групи пізнавальних суперечностей, за Л. Скуратівським, а саме: суперечність між різноманітною конкретністю предметів, явищ навколишнього світу й абстрактно-узагальненим відображенням їх у мові; суперечності мови як об'єкта вивчення і суперечності пізнання, що виникають між наявними в учнів знаннями і тими вимогами, які висувають під час розв'язання нових завдань [11, с. 13–14].

Алгоритм дослідницького методу детально описано й ілюстровано прикладами в монографії С. Омельчука [10]. Учений вважає проблемно-пошуковий метод одним з основоположних дидактичних методів, спрямованих на формування особистості, готової до активної творчої діяльності, здатної комунікативно доцільно користуватися засобами української мови.

Методи проблемного навчання сприяють формуванню самостійності учнів, які мають право не тільки на самостійне бачення проблеми, а й змогу самостійно шукати й обирати шляхи її розв'язання.

Уміння працювати з проблемою, на думку вчених, дає змогу учням «мати хороші перспективи в житті й бути спрямованими на успіх» [2, с. 55]. Формуванню необхідних навичок сприятиме привернення уваги до понять «доказ» (звідки про це відомо і що є підтвердженням цих знань) і «думка» (різні бачення проблеми), уміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки (Чи є тут закономірність? Чи траплялося таке раніше? До яких наслідків може призвести і чому?), робити припущення (Чи могло бути інакше? Якими

могли бути наслідки?), обґрунтувати доречність (Чи справді це має значення? Для кого?) [2, с. 88].

Це важливо, адже «творчий підхід до розв'язання проблем передбачає врахування майбутніх наслідків своїх дій, оцінювання ризиків та винагород і прийняття відповідальності за результати власної роботи», а також «відчуття відповідальності, моральної й інтелектуальної зрілості, завдяки яким людина може осмислювати й оцінювати свої дії у світлі власного досвіду та особистих і суспільних цілей» [13, с. 239].

Проблемність у навчанні – одна з визначальних рис сучасної освіти. У дослідженнях міжнародного експерта в галузі творчого мислення та креативності М. Міхалка виявляємо цінні поради щодо роботи з проблемою. На думку вченого, *складання списку проблем* – це спосіб здійснити оцінювання їх (проблем) й ухвалення рішення, за які з них варто взятися й розв'язати, адже список «перетворює набір інформації в низку компонентів, які можна конструювати, перевіряти й досліджувати» [9, с. 42]. Автор пропонує завести журнал запитань, цікавих для конкретної людини і вартих розв'язання. І спочатку дати на них відповіді. Зокрема, такі: Що взагалі вам хочеться поліпшити? На що вам не вистачає часу? Яких цілей ви ще не досягли? Що вас дратує? На що скаржитесь? На що витрачаєте надто багато часу? Що надто складне? Що вас утомлює? І водночас пропонує варіанти типових робочих завдань: Як зробити так, щоб...? У який спосіб підвищити...? Які нові способи... я можу придумати? Як поліпшити...?

М. Міхалко переконаний, що прийняти виклик – «означає взяти на себе відповідальність за вироблення ідей з метою розв'язання проблем». Корисним експерт вважає записати формулювання проблеми, яку ви хочете розв'язати, у формі конкретного запитання, використати фразу «У який спосіб я зміг би...» на початку формулювання завдання. Цей прийом відомий як «запрошувальна основа» й допомагає утримати вас від однобічного формулювання проблеми. Простий спосіб отримати різні формулювання завдання – це використати синоніми або дібрати влучніші ключові слова. Перший крок полягає в тому, щоб уважно вивчити конкретне формулювання завдання й визначити в ньому ключові слова [9, с. 46-48].

Ці та інші поради вченого враховано в процесі добору комплексу завдань, що реалізують роботу з текстом на кожному уроці, у підручниках і посібниках для 5, 6 та 7 класів нової української школи (автори – Н. Голуб, О. Горошкіна).

Здатність працювати з проблемою сприяє виробленню нових ідей, критичному сприйняттю інформації, організації роботи з нею, самостійності учнів.

З огляду на поставлені завдання, навчання української мови має передбачати систематичне залучення учнів до процесу виявлення, формулювання проблем і пошуку способів розв'язання їх.

Ефективність цих методів значною мірою залежить від того, наскільки вдало обрано проблему, на яку фокусуємо увагу й роботу учнів. Тому доцільно говорити про критерії добору проблем, а саме:

- 1) відповідність вікові, потребам та інтересам дітей;
- 2) актуальність проблеми;
- 3) широке поле для добору способів розв'язання проблеми;
- 4) зв'язок проблеми з реальним життям;
- 5) різноманітність (зв'язок обраних проблем з різними сферами суспільного життя, ситуаціями тощо).

Прагматичний складник компетентнісної освіти покликаний дати відповідь на запитання «Чого навчати?». Це основа традиційної педагогіки.

Ціннісний складник об'єднує в собі систему цінностей, які належить учням засвоїти, й передбачає відповідь на запитання «Навіщо вчити?». Він є засадничим компонентом компетентнісного навчання.

Діяльнісний складник дає відповідь на запитання «Як навчати?» і є засадничим для нових підходів у навчанні (розвивального й компетентнісного).

На переконання С. Кові, проблеми в житті починаються тоді, коли ми сіємо щось одне, а сподіваємося жати цілковито інше [5, с. 66]. Тож для досягнення освітніх результатів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, необхідно відмовитися від методів і прийомів, що спрямовані тільки на засвоєння мовної теорії. Знання мови – не самоціль, а інструмент розвитку, соціалізації особистості, підготовки учнів до життя в умовах соціальних викликів.

Систематичне застосування згаданих вище методів, що передбачають роботу з проблемою, сприятиме актуалізації, формуванню й удосконаленню багатьох умінь і навичок, зокрема й наскрізних, а саме:

- гіпотезування, добір інформації й побудова алгоритму для підтвердження чи спростування її;
- написання есе, присвячене конкретній проблемі;
- самостійний пошук ситуацій застосування здобутих знань, набутих умінь і навичок;
- самостійний пошук джерел інформації на визначену тему;
- пояснення важливості теми, яку вивчають;
- формулювання власної думки про конкретну проблему;

- пошук протилежних поглядів на одну проблему;
- критичний погляд на матеріал, який вивчають;
- заохочення запитань «навіщо?» й «чому?».
- пошук зв'язків мовної освіти з особистісним розвитком;
- виявлення «білих плям» у мовних знаннях.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Сподіваємося, що порушені в статті аспекти важливої лінгводидактичної проблеми слугуватимуть орієнтирами для сучасних дослідників, і невдовзі відновиться корисна практика досліджувати ефективність окремого методу в навчанні сучасних школярів української мови. З огляду на те, що роль сучасної освіти визначають у трьох напрямках – *індивідуальному* (сприяти розвиткові особистості учнів), *культурному* (сприяти глибинному розумінню світу) й *економічному* (сприяти формуванню в учнів необхідних навичок, що допоможуть їм заробляти на життя й забезпечувати економічну ефективність), предметні методики мають реалізувати завдання кожного з них. Забезпечити реалізацію цих завдань, без сумніву, спроможні методи проблемного навчання. Тему паспортизації проблемних методів і виявлення результативних показників їх вважаємо перспективною для подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Браун П., Редігер Г., Макденіел М. Засіло в голові. Наука успішного навчання. Київ : Наш формат, 2019. 240 с.
2. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / переклад з англ. Н. Борис. Київ : Наш формат, 2017. 312 с.
3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Сторителінг на уроках української мови: до проблеми дидактичної номінації. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки.* 2021. Вип. 3 (47). С. 97–103.
4. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-novyj-standart-dlya-5-9-klasiv-dyvitsya-dokument/>
5. Кові С., Меррілл Р., Меррілл Р. Спершу найважливіше! Жити, любити, вчитися, залишити слід. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2018. 383 с.
6. Козлов М. І. Проблема / Психологія: Енциклопедія практичної психології. URL: <http://psychologis.com.ua/problema-1.htm>
7. Козлов М. І. Проблеми і завдання / Психологія: Енциклопедія практичної психології. URL: http://psychologis.com.ua/problemy_i_zadachi.htm
8. Мельничайко В. Я., Пентиліук М. І., Рожило Л. П. Удосконалення змісту і методів навчання української мови : навчально-методичний посіб. Київ : Рад. шк., 1982. 216 с.
9. Міхалко М. 21 спосіб мислити креативно / пер. з англ. Т. Бойка. 2019. 400 с.
10. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика : монографія. Київ : Генеза, 2014. 368 с.
11. Скурагівський Л. В. Пізнавальні завдання з української мови : посіб. для вчителя. Київ : Рад. шк., 1987. 144 с.
12. Словник української мови: Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/problema>
13. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / переклала з англ. Ганна Лелів. Львів : Літопис, 2018. 296 с.

METHODS OF PROBLEM TEACHING THE UKRAINIAN LANGUAGE IN INSTITUTIONS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Holub Nina

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the Department of Teaching Ukrainian Language and Literature
Institute of Pedagogy of National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Horoshkina Olena

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Ukrainian Language and Literature
Institute of Pedagogy of National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Introduction. *The article analyzes the methods, the use of which in the practice of teaching the Ukrainian language in the new Ukrainian school will contribute to the formation of students' comprehensive ability to «solve problems».*

Purpose. *To analyze the methods, the use of which in the practice of teaching the Ukrainian language in the new Ukrainian school will contribute to the formation of students' comprehensive ability to «solve problems», to draw attention to the essence of the concept of «problem», to show the dynamics of individual problem-based methods from traditional teaching to personal and competence-based learning, emphasizing on the elements of modernization of problem-based learning methods.*

Methods. *Methods that provide work on linguistic problems (analysis, synthesis, work with language material, problem-searching).*

Results. *Emphasis is placed on the peculiarities of working with a problem in a modern school, attention is drawn to the essence of the concept of «problem». The dynamics of individual methods from traditional training to personal and competence-based training are shown, with an emphasis on the elements of modernization of problem-based training methods. As a result, the methods mentioned in the survey are recommended for the development of competent and personal methods of teaching the Ukrainian language in institutions of general secondary education.*

Originality. *It is substantiated that the systematic application of problem-based methods involving work with a problem will contribute to the actualization, formation and improvement of many abilities and skills, including cross-cutting ones, namely: expressing assumptions; selection of information and construction of an algorithm to confirm or refute it; writing an essay devoted to a specific problem; independent search for situations of application of acquired knowledge, acquired abilities and skills; independent search for sources of information on a specific topic; explanation of the importance of the topic being studied; formulating one's own opinion about a specific problem; search for opposing views on one problem; a critical view of the material being studied; encouraging the questions «why?» and «why?»; search for links between language education and personal development; detection of «white spots» in language knowledge. Problem-based learning methods contribute to forming students' independence, as they have the right not only to an independent vision of the problem but also to the ability to independently search and choose ways to solve it.*

Conclusion. *Criteria for the selection of problems were determined: 1) compliance with the age, needs and interests of children; 2) urgency of the problem; 3) a wide field for choosing ways to solve the problem; 4) connection of the problem with real life; 5) diversity (connection of selected problems with different spheres of social life, situations, etc.).*

Key words: *language learning method, problem, problem-solving, narrative method, heuristic conversation, research, situational methods; project method.*

References

1. Braun, P., Rediger, H., Makdeniel, M. (2019). *Zasilo v holovi. Nauka uspishnoho navchannya*. [Stuck in my head. The science of successful learning]. K.: Nash format. 240 p. [in Ukrainian].
2. Vagner, T., Dintersmit, T. (2017). *Mystetstvo navchaty. Yak pidhotuvaty dytynu do realnoho zhyttya*. [The art of teaching. How to prepare a child for real life]. K.: Nash format. 312 p. [in Ukrainian].
3. Holub, N.B., Goroshkina, O.M. (2021). *Storytelinh na urokakh ukrainskoi movy: do problemy dydaktychnoi nominatsii*. [Storytelling in Ukrainian language classes: to the problem of didactic nomination]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka – Bulletin of the Hlukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko*. Pedahohichni nauky. Vyp. № 3 (47). S. 97–103. [in Ukrainian].
4. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity*. [State standart of basic secondary education]. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikovaly-novyj-standart-dlya-5-9-klasiv-dyvitsya-dokument/> [in Ukrainian].
5. Kovi, S., Merrill, R., Merrill, R. (2018). *Spershu naivazhlyvishe! Zhyty, lyubyty, vchytsya, zalyshyty slid*. [The most important thing first! Live, love, learn, leave a mark]. KH.: Klub Simeinoho Dozvillya. 383 p. [in Ukrainian].
6. Kozlov, M.I. *Problema / Psykholohis: entsyklopediia praktychnoi psykholohii*. [Problem/Psychology: encyclopedia of practical psychology]. URL: <http://psychologis.com.ua/problema-1.htm> [in Ukrainian].
7. Kozlov, M.I. *Problemy i zavdannya / Psykholohis: entsyklopediia praktychnoi psykholohii*. [Problems and tasks/Psychology: encyclopedia of practical psychology]. URL: http://psychologis.com.ua/problemy_i_zadachi.htm [in Ukrainian].
8. Melnychenko, V.Ya., Pentylyuk, M.I., Rozhylo, L.P. (1982). *Udoskonalennya zmistu i metodiv navchannya ukrainskoi movy: navchalno-metodychnyi posib*. [Improving the content and methods of teaching the Ukrainian language: teaching and methodical manual]. K.: Rad. shk., 216 p. [in Ukrainian].
9. Mikhalko, M. (2019). *21 sposib myslyty kreatyvno*. [21 ways to think creatively]. 400 p. [in Ukrainian].
10. Omelchuk, S. (2014). *Navchannya morfolohii ukrainskoi movy na zasadakh doslidnytskoho pidkhodu: teoriia i praktyka: monohrafiia*. [Teaching the morphology of the Ukrainian language on the basis of research approach: theory and practice: monograph]. K.: Heneza. 368 p. [in Ukrainian].
11. Skurativskiy, L. V. (1987). *Piznavalni zavdannia z ukrainskoi movy*. [Cognitive tasks from the Ukrainian language]. K.: Rad. shk., 144 p. [in Ukrainian].
12. *Slovyk ukrainskoi movy: akademichniy tлумachnyi slovyk*. [Dictionary of the Ukrainian language: academic explanatory dictionary]. URL: <http://sum.in.ua/s/problema> [in Ukrainian].
13. Shleykher, A. (2018). *Naikrashchy klas u sviti: yak stvoryty osvitiu systemu 21-ho stolittya*. [The best classroom in the world: how to create a 21st century education system]. Lviv: Litopys. 296 p. [in Ukrainian].

Отримано редакцією 13.09.2023 р.